

ВІДГУК
офіційного опонента -
доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінального
процесу та криміналістики Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Кучинської Оксани Петрівни, на дисертацію Червінського Вадима
Володимировича «Представництво потерпілого від дорожньо-транспортної
пригоди в кримінальному провадженні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань зі спеціальності
081 Право

Вивчення тексту поданої на захист дисертації та наукових праць її автора – Червінського Вадима Володимировича, опублікованих за темою дисертації, дає підстави зробити такі висновки.

Актуальність теми дисертації

На перший погляд правове регулювання діяльності адвоката у кримінальному провадженні достатньо регламентоване, відповідає міжнародним стандартам та не потребує корегування. Але, як показує практика, під час реалізації норм кримінального процесуального законодавства виникає чимало проблем, які засновані на колізіях та прогалинах у ньому. Серед них чільне місце займають проблеми представництва потерпілого у кримінальному провадженні, тобто надання йому професійної правничої допомоги адвокатом.

Це повним обсягом стосується представництва потерпілих від кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів. Адже відповідно до ч. 1 ст. 3 Конституції України життя і здоров'я людини визнаються найвищою соціальною цінністю. І сьогодні серед найбільш масштабних явищ, які несуть пряму загрозу для цієї цінності, поряд з іншими чинниками, становлять злочинні ДТП. Важкі травми, яких зазнають їх жертви часто призводять до миттєвої загибелі або ж до болісної смерті протягом певного періоду після події, що є фактично є позбавленням людини права на життя. Травми отримані унаслідок ДТП часто потребують коштовного лікування та тривалого періоду реабілітації.

Недосконалість законодавства в частині надання потерпілому професійної

правничої допомоги перешкоджає жертвам ДТП та їх родичам належним відстоювати свої права та законні інтереси, добиватися справедливого покарання винних та одержувати належні компенсації. Тому необхідні зміни, які призведуть як до покращення процесуального статусу потерпілого від ДТП та його представника, якості кримінального процесуального законодавства, а також підвищення ефективності кримінальної процесуальної діяльності, її відповідності завданням кримінального провадження.

Отже, обрана тема дисертації Червінського В. В. на здобуття третього рівня вищої освіти – ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є своєчасною за сучасних умов, коли органи Національної поліції та прокуратури функціонують в умовах надзвичайно високих навантажень, зумовлених збройною агресією проти України та активізацією злочинності. До того ж слідчих, які спеціалізуються на розслідуванні ДТП постійно залучають до патрулювання (охорони громадського порядку, чергування на блокпостах тощо). Часто це спричиняє низьку ефективність роботи із встановлення винних у злочинних порушеннях правил дорожнього руху та притягнення їх до кримінальної відповідальності. При цьому права та законні інтереси потерпілих залишаються незахищеними.

Оцінюючи зміст дисертації, варто зазначити, що її тема має важливе значення для становлення інституту захисту прав і інтересів потерпілих від ДТП у кримінальному провадженні та формулювання нових наукових положень, пропозицій і висновків, спрямованих на удосконалення національного законодавства, що регулює питання професійної правничої допомоги.

***Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації***

Наукові положення дисертації В. В. Червінського є обґрунтованими, а сформульовані висновки і рекомендації є самостійними логічними й закономірними. Зміст дисертаційної роботи охоплює всі ключові аспекти задекларованої теми дослідження.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність насамперед забезпечені:

- професійним вирішенням здобувачем низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його;

- використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом статистичних і аналітичних даних (список використаної літератури включає 250 джерел);

- відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження спеціальності 081 «Право»;

- оптимальною географією та кількістю напрямів з апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях;

- використанням відповідного зарубіжного досвіду.

Крім того, належний ступень наукової обґрунтованості результатів дослідження забезпечено завдяки успішному розв'язанню поставлених наукових завдань та правильному оволодінню здобувачем методології наукової діяльності. Йдеться про використання здобувачем системи загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких дозволило отримати достовірні й об'єктивні результати дослідження, а саме: діалектичний метод наукового пізнання реальних явищ, а також їх зв'язків із практичною діяльністю органів досудового розслідування, прокурорів, адвокатів та суду, методи системного аналізу, моделювання, історико-правовий, системно-структурний; порівняльно-правовий; логіко-юридичний (або догматичний); статистичний та соціологічний методи.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів.

Ознайомлення зі змістом дисертації здобувача дозволяє стверджувати, що визначена у вступі мета успішно досягнута, а окреслені завдання виконані. Це

знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною.

Новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому способі розв'язання конкретних питань теми. Ця новизна, в числі іншого, забезпечується тим, що автор детально охарактеризував сучасний стан наукових досліджень представництва потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди у кримінальному провадженні та чітко визначив невирішені досі проблеми й ґрунтував своє дослідження на здобутках попередників.

Так, за підсумками проведеного дослідження, дисертант розкрив зміст представництва потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні, окреслив основні напрями вдосконалення правового регулювання такого представництва, розробив пропозиції щодо запровадження міжнародних стандартів та використання в Україні зарубіжного досвіду представництва потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні.

Автором було визначено проблеми представництва інтересів потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди на початковому етапі досудового розслідування та запропоновано шляхи їх вирішення. При цьому виокремлено особливий вид криміналістичної тактики – «тактика представництва потерпілого у кримінальному провадженні», з визначенням та розкриттям змісту її компонентів під час проведення огляду місця ДТП.

Також здобувачем було розроблено алгоритми дій представника потерпілого від ДТП на подальшому етапі досудового розслідування, залежного від виду взаємодії, що склався між ним та слідчим. При цьому детально розкрито зміст пошукового (детективного) компоненту цієї діяльності.

Вагомим досягненням автора є розробка основ впливу представника потерпілого від ДТП на використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, з визначенням відповідних алгоритмів його дій.

До наукового обігу здобувачем уведено поняття кримінальних процесуальних основ представництва потерпілого від ДТП в суді, а також окреслено систему вихідних даних для визначення основ організації і тактики

представництва потерпілого від ДТП

Крім того, здобувач сформулював поняття та визначив зміст кримінально-правових основ представництва потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди у суді, розкрив сутність та визначив особливості представництва потерпілого від ДТП як цивільного позивача, сформулювати відповідні рекомендації щодо алгоритму дій адвоката-представника.

Загалом ступінь наукової новизни дисертаційного дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Повнота викладення наукових результатів дисертації підтверджується тим, що основні положення та результати дисертаційного дослідження викладені в 14 наукових публікаціях, серед яких вісім статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (усі з активним ідентифікатором DOI, дві у співавторстві з іншими особами), та шість тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам п. 11 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ від 21.10.2020 № 979 та від 09.06.2021 № 608 (в редакції від 01.07.2021).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Отримані результати розширюють і доповнюють наукові аспекти дослідження проблемних питань криміналістики, кримінального права та процесу України, а теоретичні положення, пропозиції, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, вже використовуються та мають

значний потенціал подальшої реалізації у науково-дослідній сфері, зокрема як підґрунтя для подальших досліджень і вирішення теоретичних питань, пов'язаних з удосконаленням кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення представництва потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні.

Результати дослідження В. В. Червінського знайшли гідне місце і в освітньому процесі, зокрема, під час проведення різних форм занять здобувачами вищої освіти денної та заочної форм навчання за такими навчальними дисциплінами: «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Методика розслідування окремих видів злочинів», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства», «Адвокатська діяльність».

Крім того, практичне значення одержаних результатів полягає також в тому, що вони використані та продовжують використовуватися у правотворчій діяльності – під час розробки й удосконалення актів національного законодавства, за допомогою яких здійснюється правове регулювання надання професійної правничої допомоги у кримінальному процесі України.

Згідно наданих автором актів впровадження, результати його дослідження використовуються і у правозастосовній практиці – для вдосконалення надання безплатної професійної правничої допомоги та представництва потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення

Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 291 сторінку (обсяг основного тексту 192 сторінки).

Кожен з підрозділів дисертації містить наукову новизну або її елементи, а також положення важливі для юридичної науки.

У дисертації простежується нерозривний зв'язок теорії та практики. Так, слід особливо відмітити те, що розкриваючи зміст представництва потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні, здобувач не лише влучно визначив усі складники даного виду діяльності, а й розкрив їх зміст – з розмежуванням конкретних заходів адвоката-представника за їх напрямом на процесуальні, консультативно-контрольні та пошукові (детективні).

У подальшому це теоретичне положення дало йому змогу чітко виписати суто практичні рекомендації (алгоритми дій) представника потерпілого від ДТП за кожним із зазначених напрямів на різних етапах досудового розслідування та на судових стадіях кримінального провадження.

Так, серед іншого, розкриваючи зміст пошукового (детективного) компоненту діяльності представника потерпілого від ДТП на подальшому етапі досудового розслідування, автор запропонував низку заходів, що залежно від ситуації можуть бути застосовані адвокатом-представником: особистий виїзд на місце ДТП, його обстеження та спостереження за ним (для формування наочного уявлення про механізм ДТП, виявлення важливих обставин, що не знайшли відображення у матеріалах провадження та перевірки даних, одержаних слідством); встановлення та опитування досі невідомих свідків ДТП (особистий пошук, а також публічні звернення через засоби масової інформації та соціальні мережі); пошук та аналіз кримінальних проваджень щодо ДТП, які були допущені за аналогічних обставин у цьому самому місці (з метою визначення правової позиції); проведення консультацій з експертами; збирання даних, що характеризують винуватця ДТП, інформації щодо його майна; виявлення та викриття спроб незаконного впливу на потерпілого і свідків.

Запроваджуючи до теорії нові поняття («тактика представництва потерпілого у кримінальному провадженні», «кримінально-правові основи представництва потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди у суді», «організаційно-тактичні основи представництва потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди у суді» та ін.) здобувач насичує їх суто практичним змістом, визначаючи конкретні положення та правила на яких мають ґрунтуватися дії адвоката-представника у різних ситуаціях.

Вагомим здобутком автора є визначення алгоритмів дій представника потерпілого від ДТП у випадках, коли його втручання необхідне для забезпечення ефективного використання спеціальних знань на стадії досудового розслідування.

З позитивного боку слід відмітити ґрунтовне вивчення автором міжнародних стандартів надання професійної правничої допомоги потерпілому у кримінальному провадженні, а також зарубіжного досвіду представництва жертв ДТП. Опрацювавши значний масив нормативно-правових актів міжнародного та національного рівня, а також великий обсяг зарубіжних наукових джерел, здобувач влучно визначив ті елементи законодавчої та правозастосовної практики, запозичення яких буде сприяти вдосконаленню правового статусу потерпілого, його представника, організації надання безоплатної правової допомоги жертвам злочинів, пов'язаних із заподіянням каліцтва та смерті.

Загалом заслуговують на схвалення усі пропозиції здобувача щодо внесення змін і доповнень до законодавства України, які були оформлені ним у вигляді законопроекту, направлені до Верховної Ради України та використовуються у роботі профільного комітету.

Зауваження та дискусійні положення щодо оформлення та змісту дисертації

Позитивно оцінюючи теоретико-правову, наукову, практичну значущість дисертації В. В. Червінського, її актуальність, наукову новизну, обґрунтованість та аргументованість її результатів, а також можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для подальшого розвитку й удосконалення представництва потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні, слід наголосити, що окремі положення дисертації є дискусійними або ж недостатньо чітко сформульованими. Зазначене обумовлює необхідність висловлення таких зауважень:

1. Для визначення кримінальних процесуальних засад представництва потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні (підрозділ 3.1) здобувач, серед іншого, спирається на позиції Верховного Суду, які стосуються порядку збирання доказів (стор. 154–158 дисертації). Але ці позиції адвокат-представник має враховувати у своїй роботі вже на початковому етапі досудового розслідування. Тому визначати кримінальні процесуальні засади представництва потерпілого від ДТП слід щодо усього кримінального провадження, а не лише щодо судових його стадій.

2. Детально розглянувши у другому розділі роботи питання діяльності представника потерпілого від ДТП на початковому та подальшому етапі досудового розслідування автор обійшов увагою його завершальний етап. З цим важливим етапом пов'язана низка проблем процесуального характеру, що негативно впливають на надання професійної правничої допомоги. Так, обсяг прав представника потерпілого під час відкриття матеріалів іншій стороні, в порядку ст. 290 КПК України, є обмежений, як і самого потерпілого. Копія обвинувального акту їм також не надається, що є недоліком, адже потерпілий та його представник мають знати суть підозри та обвинувачення згідно п. 2 ч. 1 ст. 56 КПК України, а не лише його кримінально-правову кваліфікацію. Отримання копії обвинувального акту (а також повідомлення про підозру) потерпілим та його представником має суттєве значення для відстоювання потерпілим власних прав та інтересів у кримінальному провадженні, також і з метою підготовки цивільного позову у кримінальному провадженні. Вважаю, що вирішенню цих та інших актуальних питань завершального етапу досудового розслідування варто було б присвятити окремий підрозділ другого розділу.

3. Виявивши чимало колізій та прогалин у процесуальному регулюванні статусу потерпілого та його представника, здобувач не охопив усіх юридичних проблем, що виникають під час надання професійної правничої допомоги жертвам ДТП. Зокрема, автору варто було б звернути увагу на колізію полягає в тому, що у п. 5 ч. 2 ст. 56 КПК України визначено, що отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо потерпілого кримінального правопорушення, його представник може після закінчення

досудового розслідування, а це суперечить пункту 11 ч. 1 ст. 56 КПК України, ч. 1 ст. 221 КПК України. Тож під час публічного захисту дисертації автору варто було б озвучити свою позицію щодо усунення цієї колізії.

4. Автор ґрунтовно дослідив надання професійної правничої допомоги потерпілим від кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту (ст. 286–288, 291 КК України). Проте, з огляду на тему дисертації, предмет дослідження має охоплювати і одне з військових кримінальних правопорушень – порушення правил водіння або експлуатації машин (ст. 415 КК України). Зважаючи на воєнний стан та активні дії з відбиття збройної агресії російської федерації, особливості досудового розслідування військових злочинів, дослідження вказаного аспекту в сучасних умовах набуває особливої актуальності.

Слід зазначити, що висловлені зауваження мають здебільшого рекомендаційний характер щодо подальшого покращення наукової роботи, є дискусійними та такими, що не впливають на загальну позитивну оцінку, достатньо високий теоретичний рівень та науково-практичну значущість дисертації Вадима Володимировича Червінського.

Відсутність порушень академічної доброчесності

Дисертацію написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертаційне дослідження Вадима Володимировича Червінського містить посилання на використані автором джерела та літературу відповідно до чинного законодавства щодо авторських прав та академічної доброчесності. Всі випадки використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела, оформлені у належний спосіб. Аналіз змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації свідчить, що вимоги щодо академічної доброчесності дисертантом дотримано. Порушення і академічної доброчесності не виявлено.

Загальна оцінка кваліфікаційної наукової праці

Дисертація Вадима Володимировича Червінського «Представництво

потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди в кримінальному провадженні» є самостійним та логічно завершеним дослідженням, виконаним особисто дисертантом на високому теоретичному рівні у вигляді кваліфікаційної наукової праці. Дисертація містить науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати, характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора в юридичну науку.

Актуальність і рівень розкриття поставлених проблем, новизна дисертації і ступінь обґрунтованості винесених на захист наукових положень, повнота їх апробації повністю відповідають відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Вадим Володимирович Червінський, на підставі прилюдного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**професор кафедри
кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор**

Оксана КУЧИНСЬКА

ПІАПКС ЗАСВІАЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
17 червня 2024р.

